

Деякі питання санації в процедурі банкрутства відповідно до
законодавства України

УДК 347.736(477)

Сотникова Г. І. студентка 4 курсу
факультету економіки і права, ХНЕУ

Проаналізовано дослідження вчених та нормативно-правову базу стосовно санації підприємств, як засобу запобігання банкрутства підприємства. Визначено поняття та механізм проведення процедури фінансової санації банкрутства підприємств. Виявлено існуючі недоліки та проблемні аспекти проведення процедури санації, запропоновано шляхи вирішення існуючих проблем.

Проанализированы исследования ученых и нормативно-правовая база относительно санации предприятий, как средства предотвращения банкротства предприятия. Определено понятие и механизм проведения процедуры финансовой санации банкротства предприятий. Выявлены существующие недостатки и проблемные аспекты проведения процедуры санации, предложены пути решения существующих проблем.

Analysis of research scientists and regulatory framework for rehabilitation of enterprises as a means of preventing bankruptcy. Concepts and mechanism of the procedure of financial reorganization bankruptcy. Existing shortcomings and problematic aspects of the rehabilitation procedure, proposed solutions to the existing problems.

Ключові слова: Санація, банкрутство, неплатоспроможність, заборгованість.

На сучасному етапі, з моменту отримання Україною незалежності та переходу до ринкової економіки, відбулися суттєві зміни як відносно діяльності суб'єктів господарювання, так і в нормативно-правових актах, покликаних здійснювати регулювання такої діяльності. Господарська діяльність підприємств України носить нестабільний

характер. Так, одні підприємства набувають більшого розвитку та все сильнішої позиції на ринку, інші знаходяться на межі банкрутства. На сучасному етапі кількість підприємств, що було визнано неплатоспроможними суттєво збільшилась. Так, на початку XXI ст. 38% усіх підприємств працювали збитково. Наслідком незадовільного фінансового стану багатьох вітчизняних підприємств стало катастрофічне збільшення їхньої кредиторської та дебіторської заборгованості: кредиторська заборгованість у номінальному обчисленні майже в два з половиною рази перевищувала обсяги ВВП країни, дебіторська заборгованість перевищила обсяг ВВП у два рази. Близько 55 % дебіторської та близько 60 % кредиторської заборгованості виявилися простроченими. Таким є наслідок неплатоспроможності багатьох суб'єктів господарювання. Неплатоспроможність, у свою чергу, є підставою для оголошення підприємства банкрутом. Проте банкрутство підприємства та його ліквідація означають не тільки збитки для акціонерів, кредиторів, виробничих партнерів, споживачів продукції, а й зменшення податкових надходжень у бюджет, а також збільшення безробіття, що теж є одним із факторів макроекономічної нестабільності. Але суттєвим є те, що з-поміж підприємств, справи про банкрутство яких розглядаються судом, значний відсоток таких, що тимчасово потрапили в скрутне становище. Вартість їхніх активів набагато вища за кредиторську заборгованість. За умови проведення своєчасної процедури санації (оздоровлення) такі підприємства можуть відновити свою платоспроможність, розрахуватися з боргами та продовжити здійснювати господарську діяльність.

Не дивлячись на те, що процедурі санації присвячена велика кількість праць вчених-юристів, економістів, а також з урахуванням існування нормативного закріплення такої процедури, існує ще безліч прогалин та проблемних питань. Так, на підставі недостатнього правового врегулювання процедури санації, а також на підставі недостатньої розробленості самої технології та засобів її проведення, санація набуває більш формального характеру. Фактично має місце проведення санації де-юре з метою зовнішнього виконання вимог законодавця в цій сфері. При цьому така ситуація є недопустимою, адже

фінансове оздоровлення підприємства, як було зазначено вище, здійснює значний благотворний вплив на інтереси боржника, кредитора, споживачів, а також держави в цілому.

Термін «санація» походить від латинського «sanare» і перекладається як оздоровлення або видужання [1; С.186]. Економічний словник трактує це поняття як систему заходів, що здійснюються для запобігання банкрутству промислових, торгових, банківських монополій. Санація може відбуватися способом об'єднання підприємства, яке перебуває на межі банкрутства з потужнішою компанією, з допомогою випуску нових акцій або облігацій для мобілізації грошового капіталу, збільшення банківських кредитів і надання урядових субсидій, перетворення короткострокової заборгованості в довгострокову, повної або часткової купівлі державою акцій підприємства, що перебуває на межі банкрутства.

Проте таке трактування цілей санації та механізму її проведення, перелік санаційних заходів є недостатньо точно окресленими, оскільки запобігання банкрутству ще не означає оздоровлення та повний вихід підприємства з фінансової кризи, а названі заходи, по-перше, не є вичерпними і, по-друге, не розкривають принципових методологічних підходів до вибору тих чи інших форм санації.

Здійснивши аналіз визначення санації у багатьох авторів та використавши все раціональне, що є в кожному з цих трактувань, можна сформулювати одне універсальне визначення. Але найближче до цього підійшли кілька зарубіжних економістів, а саме Н. Здравомислов, Б. Бекенферде, М. Гелінг. Так, вони вважають, що санація – це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді. За джерелами мобілізації фінансових ресурсів, розрізняють автономну та гетерономну санацію. Автономна санація передбачає фінансування оздоровлення підприємства за рахунок його власних ресурсів, наданих власниками та іншими особами (без залучення в санаційний процес сторонніх осіб).

Гетерономна (зовнішня) санація характеризується участю в ній сторонніх осіб, зокрема банків та інших кредиторів, клієнтів, держави [1; С. 205].

Метою фінансової санації є покриття поточних збитків та усунення причин їхнього виникнення, поновлення або збереження ліквідності та платоспроможності підприємств, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу та формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів виробничо-технічного характеру.

Санаційні заходи організаційно-правового характеру спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно-правових форм бізнесу, підвищення якості менеджменту, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур, поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу тощо. У цьому контексті розрізняють два види санації.

1. Санація зі збереженням існуючого юридичного статусу підприємства-боржника.

2. Санація зі зміною організаційно-правової форми та юридичного статусу санованого підприємства (реорганізація) [2; С. 546].

Виробничо-технічні санаційні заходи пов'язані, насамперед, з модернізацією та оновленням виробничих фондів, зі зменшенням простоїв та підвищенням ритмічності виробництва, скороченням технологічного часу, поліпшенням якості продукції та зниженням її собівартості, вдосконаленням асортименту продукції, що випускається, пошуком та мобілізацією санаційних резервів у сфері виробництва.

Оскільки санація підприємства пов'язана, як правило, зі скороченням зайвого персоналу, велике значення мають санаційні заходи соціального характеру. Особливо це стосується фінансового оздоровлення підприємств-гігантів або підприємств-міст. В такому разі звільнення працівників може призвести до соціальної нестабільності в регіоні. Саме тому слід вести помірковану політику звільнення у взаємозв'язку із реалізацією соціального плану проекту санації. Тут можуть бути передбачені такі заходи, як створення та фінансування системи перепідготовки кадрів, пошук і пропозиція альтернативних

робочих місць, додаткові виплати з безробіття, надання звільненим працівникам позик тощо.

В економічній літературі часто згадується концепція швидкого виявлення фінансової кризи та радикальних санаційних дій («Primat des Handelns»). Прихильники цього напрямку (здебільшого економісти-практики) не враховують, що в разі його вибору не залишається часу для досконалого дослідження причин кризи та розробки оптимальної санаційної стратегії [3; С.376]. На противагу цим поглядам теоретики одержують думки, що цей фактор у підготовці санаційних заходів – основний фактор майбутніх невдач, оскільки втрачається шанс для розробки імпровізованих та гнучких дій.

На методи та форми проведення санації вплинули розвиток економічної теорії; макроекономічні зміни в країнах колишнього соціалістичного блоку та зумовлений цими змінами трансформаційний спад; нові підходи до приватизації. Поки що процедура санації у справах про банкрутство не набула належного поширення в Україні і застосовується досить рідко. Проте цей процес можуть налагодити удосконалення вітчизняного законодавства у сфері санації та банкрутства та підготовка спеціальних фахівців, кваліфікованих у питаннях фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання. Адже санація вважається успішною, якщо з допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та виробничо-технічних удосконалень підприємство виходить з кризи і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

Література

1. Грачов В. І. Управління фінансовою санацією.: навчальний посібник / В. І. Грачов, І. П. Косарева, В. В. Прохорова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. – 208 с.

2. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств: підручник / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2006. – 552 с.

3. Василенко В.О. Антикризисное управління підприємством: навч. посібник. / – В. О. Василенко К.: ЦУЛ, 2003. – 504 с.

Зав. кафедри
правового регулювання економіки
к.ю.н., проф.

Сергієнко В. В.

Керівник, викл.

Жирнова К. О.

Автор

Сотникова Г. І.